Operacija Valkira

Dujmić, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:674128

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij: Povijest – Njemački jezik i književnost
Tea Dujmić

„Operacija Valkira“

Završni rad
Mentor doc. dr.sc. Slađana Josipović Batorek
Osijek, 2014. godina

Sažetak

Nekoliko tjedana nakon smrti njemačkog predsjednika Paula von Hindenburga, 4. kolovoza 1934., Hitler je iskoristio priliku da preuzme vlast u potpunosti, koju je vrebao još od preuzimanja vlasti 1933. U svojoj je funkciji ujedinio funkciju predsjednika i kancelara – time je postao Führer Trećeg Reicha. Ujedinjenjem svih vojnika pod zapovjedništvom jedne osobe, Hitler je zahtijevao bezuvjetnu poslušnost svih vojnih zapovjednika i time ih je vezao za sebe i nadolazeći pad Trećeg Reicha. Zakletvom ne samo da je bilo zabranjeno djelovanje protiv Führera, nego se ono izjednačavalo sa veleizdajom. To je kod vojnika dovodilo do velikog unutarnjeg sukoba zbog položene zakletve i njenog ispunjenja. Čak se nekolicina časnika i nakon rata pozivala na časnički kodeks, da nisu mogli sudjelovati u uroti protiv Hitlera, zbog zakletve koju su položili.

Atentat od 20. srpnja 1944. je ušao u povijest kao najznačajniji pokušaj svrgavanja Hitlera u doba nacionalsocijalizma. Preduvjet za planiranu smjenu vlasti bilo je ubojstvo Hitlera. Claus Schenk Graf von Stauffenberg je na jedan sastanak odnio eksplozivnu napravu u Vučju jamu, kako bi ubio Hitlera ali i njegove najbliže suradnike čime bi se onemogućilo da netko od njegovih vjernih sljedbenika samo zauzme njegovo mjesto i nastavi s njegovom politikom. No do toga nije došlo budući da je eksplozija samo lakše ranila dikatatora.Taj promašaj, rupe u pripremi i oklijevanje pri pokretanju operacije *Valkira*, državnog udara, su doveli do neuspjeha. Urotnici su prije svega bili pripadnici plemstva, Wehrmachta i državne uprave. Među više od 200 osoba koje će kasnije biti smaknute zbog sudjelovanja u uroti bio je general feldmaršal Erwin von Witzleben, devetnaest generala, dvadeset i šest pukovnika, dva veleposlanika, sedam diplomata, jedan ministar, tri državna tajnika.

KLJUČNE RIJEČI: atentat, Hitler, Stauffenberg, Walküre, urota

Sadržaj

1. Uvod 4
2. Podrijetlo i sličnosti urotnika 5
3. Grupa Tresckow, konjak i kaput 8
4. 20. srpnja 1944. 15
5. Zaključak 21
6. Popis priloga 22
7. Literatura 23

1. Uvod

Zadatak ovoga rada je pobliže upoznavanje s pokretom otpora unutar njemačke vojske, i najpoznatijim pokušajima atentata na Hitlera. Na početku ćemo se upoznati sa samim urotnicima koji su zauzeli najvažnije uloge u planiraju atentata. Zatim će biti govora o grupama koje su na različite načine zamišljali novo uređenje Njemačke poslije Hitlera, grupi Tresckow koja je svakako najistaknutija i najvažnija od svih njih, o neuspjelim pokušajima atentata i ostalim problemima s kojima su se susretali urotnici. Potom ćemo se posvetiti i samom 20.srpnju 1944. kada se odigrao atentat i događajima koji su uslijedili isti dan te na kraju sudbini koja je zadesila urotnike.

2. Podrijetlo i sličnosti urotnika

Podrijetlo i sličnosti različitih žarišta otpora je lako grupirati. Najvećim dijelom su to bile osobe iz Generalnog stožera, kao na primjer von Stauffenberg ili Henning von Tresckow, potomci plemićkih obitelji iz carskog vremena ili pak obitelji, u kojima je časničko zvanje imalo dugu tradiciju, kao što je to slučaj kod austrijskog Roberta Bernadisa ili Hans Ostera. Unatoč tome što su mnogi protivnici režima u početku zagovarali nacionalsocijalizam ili su ga podupirali, već su se prvi skeptici i kritičari javili 1934. u vojsci i mornarici. Tako se generalni feldmaršal Erwin von Witzleben može smatrati jednim od prvih pružatelja otpora, budući da je nakon preuzimanja vlasti otvoreno kritizirao a od 1938.i predviđao rušenje Hitlera. Ludwig Beck, koji je rođen 1880., koji je odigrao jednu od ključnih uloga u otporu, bio je u vojsci još za vrijeme cara Wilhelma II. i Weimarske Republike. Odlikovao se neumornom predanošću i izvanrednim sposobnostima.[1] Iako je odrastao u doba Carstva s nekom sumnjom u Republiku, služio je Republici neograničenom lojalnošću, što je vidljivo iz izvještaja njegovih nadređenih. Iako je u početku podržavao Hitlera, već je 1934. promijenio stav prema njemu zbog *Noći dugih noževa*[2] pri kojemu su ubijena dva bivša generala Wehrmachta, bez ikakvog otpora vojske. Jedna od važnih osoba u ranim godinama otpora je bio i Erich Hoepner. I on je služio u carskoj vojsci i naposlijetku u vojsci Republike. U to vrijeme je bio zadužen za „obranu istočne Pruske" pa je sukladno s time bio smješten izvan središnjeg njemačkog teritorija. U Trećem Reichu je brzo izgradio karijeru zahvaljujući svojom izvanrednim savršenstvom u službi. Oči su mu se otvorile tek nakon razbijanja Čehoslovačke, nakon čega je bio spreman na djelovanje. U pohodu na Poljsku se dokazao kao vrlo sposoban zapovjednik tenka te je dobio nekoliko odlikovanja. Hitlerovi vojni uspjesi u početku su onemogućavali Hoepnerovo organiziranje otpora. On će na scenu ponovno stupiti tek 1944. U vrijeme njegova aktivnog otpora 1938. u njegovoj je službi bio tridesetjednogodišnji kapetan, koji si je uzeo Hoepnera za uzor zbog njegovog načina rada u svojoj diviziji, Claus Phillip Schenk Graf von Stauffenberg. Stauffenberg je poticao iz plemićke obitelji iz Baden-Würtemberga. Rođen je 1907. u Jettingenu. U njegovu je odgoju sudjelovao i njemački pisac Stefan George, koji mu je usadio konzervativne vrijedosti i koji ga je naučio, da je spremnost na žrtvovanje za opće dobro važnija od osobnih potreba. To je Stauffenberg naglašavao cijeli svoj život. Na iznenađenje svojih roditelja, 1926. je pristupio

[1] Klaus Achmann, Hartmut Bühl, *20.Juli 1944, Lebensbilder aus dem militärischen Wiederstand*, Mittler & Sohn, Hamburg, 1999., str. 61-210.
[2] Noć dugih noževa – čistka koju je 1934. godine naredio Hitler kako bi se riješio vodstva Sturmabteilunga (SA), na čelu s Ernstom Röhmom.

vojsci Weimarske Republike. Slabašni mladić je iznenadio sve, kada je unatoč zdravstvenim tegobama 1930. unaprijeđen u čin poručnika. Iz boležljivog mladića se razvila najupečatljivija osoba budućeg otpora. Ni Hitleru Stauffenbergovo ime nije bilo strano, budući da je Stauffenberg napisao razmišljanje o mjerama za brzu mobilizaciju četa generalu Friedrichu Frommu, koje je Führer opisao kao vrlo maštovito i domišljato. Stauffenbergu je držanje neonacista oduvijek bilo odbojno, ali je ipak 1933. pozdravio Hitlerovo imenovanje, budući da je u njemu vidio protutežu komunizmu koja je Njemačkom Carstvu obećavala vratiti snagu, o kojoj mu je Stefan George u djetinjstvu pričao. Stauffenberg ipak nikako nije mogao prihvatiti antisemitizam kojeg su nacisti sve žešće zagovarali. Kada je 1934. pozvan da sudjeluje na javnom skupu stranke kao član delegacije, demonstrativno je napustio skup budući da se radilo isključivo o hajci na židove pod pokroviteljstvom Juliusa Streichera.[3] Na koncu se u potpunosti odrekao Hitlerova svjetonazora nakon što je počeo pohod na Sovjetski Savez. Nakon kratkog vremena je preuzeo vodeću ulogu u organiziranju otpora, koju, uzimajući u obzir njegovu dob i čin, nije zaslužio. Za Stauffenbergovo uključenje u aktivni otpor je izravno odgovoran general pukovnik Henning von Tresckow.

Slika 1. Stauffenberg

Slika 2. Tresckow

Henning von Tresckow je rođen 1901. u Magdeburgu u promonarhističkoj, konzervativnoj obitelji s dugom vojnom tradicijom. Njegovi su preci ratovali u gotovo svim ratovima Hohenzollerna i više od 20 članova obitelji je do kraja života zaradilo čin generala. Nakon jednogodišnje vojne službe, 1917.-1918., radio je u gospodarstvu. No promonarhistički Tresckow nikada nije mogao prihvatiti Weimarsku Republiku, pa se 1924. vratio u vojnu

[3] Christian Graf von Krockow, *Eine Frage der Ehre: Stauffenber und das Hitler-Attentat vom 20. Juli 1944*, Rowohlt Berlin, Berlin, 2002., str. 52.

službu. Pojava Hitlera i njegove stranke, NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei), mu je u početku odgovarala, ali je i za njega prekretnica bila Röhm-puč. I Hitlerova borba protiv Crkve je odigrala ključnu ulogu za ovog pobožnog protestanta. Do premještaja na istočni front 1943., bio je na čelu otpora kojega je vodio od 1940., kada je unutar vojske stvorio grupu časnika od povjerenja. Još jedna također važna osoba unutar te grupe je bio Fabian von Schlabrendorff, zahvaljujući čijim zapisima povjesničari imaju detaljan uvid u sve što se odvijalo u planiranju urote. Njegova knjiga „Časnici protiv Hitlera“ će kasnije odigrati važnu ulogu. Rođen je 1907. Student prava je već 1933. razvio neprijateljsko držanje prema Hitleru, NSDAP-u i njegovim članovima. Kao odvjetnik je od 1938. djelovao u vojnom otporu. Sklapao je poznanstva u Velikoj Britaniji i uspio je čak kontaktirati s Winstonom Churchillom, koji je u to doba bio u oporbi protiv Nevillea Chamberlaina. Godine 1941. je premješten u Generalni stožer u Posenu gdje je bio u Tresckowljevoj službi. On je posredovao između Berlina i Posena, budući da je često bio na putu i s time je postao Tresckowljev poslanik. Unatoč dokazanom sudjelovanju u pokušaju državnog udara 1944., Schlabrendorff je spašen samo pukim slučajem, jer je predsjedavajući sudac nacionalnog suda pravde, Roland Freisler, ubijen pri zračnom napadu. S njim su izgorili i spisi koji su teretili više od 160 „kandidata“ za smrtnu kaznu. Treba još spomenuti Hans Ostera i Friedricha Olbrichta. Hans Oster je rođen 1880., tako da je bio i u carskoj vojsci. Nakon Prvog svjetskog rata vratio se u vojnu službu. Godine 1932. je dobio otkaz nakon što je otkrivena preljubnička afera sa ženom jednog vladinog dužnosnika. Tek 1937., nakon javnog izlaganja generala Fritscha i Bloomberga, počinje Osterovo udaljavanje od režima. On je bio taj, koji je pokušavao sklapati poznanstva s vođama građanskog otpora i koji je pokušao nagovoriti Veliku Britaniju da zauzme stav prema Hitleru. Kasnije je trebao postati glavno žarište otpora 1938. Friedrich Olbricht je u vojnu službu stupio 1907. Kao iznimno obrazovan čovjek je brzo izgradio vojnu karijeru nakon što je sudjelovao u Prvom i Drugom svjetskom ratu. Godine 1939. je odlikovan Željeznim i Viteškim križem, na temelju hrabrog djelovanja u pohodu na Poljsku.[4]

[4] K. Achmann, H. Bühl, *20.Juli 1944, Lebensbilder aus dem militärischen Wiederstand*, str. 61-210.

3. Grupa Tresckow, konjak i kaput

Od svih skupina koje su činile pokret otpora, najuspješnija u tome je bila ona vojna. Njemačka će vojska priskrbiti Hitleru jednog od najžešćih suparnika i upravo će se ona, u doglednom vremenu, najviše približiti tome da ga sasvim ukloni.[5] Hitlerovi protivnici se nisu mogli složiti koji je najbolji način da ga se riješe. Tako se primjerice grupa *Kreisau* konstantno opirala bilo kakvom obliku nasilja. Tu su grupu činili mladi idealisti, koji su se okupili oko jedne od najuglednijih njemačkih aristokratskih obitelji; obitelji grofa Helmuta Jamesa von Moltkea, pra-pra-nećaka Yorcka von Wartenburga, jednog od najglasovitijih generala iz doba Napoleona. Ime *Kreisau* je skupina dobila prema Moltkeovu imanju u Kreisauu u Šleskoj. Ova grupa zapravo i nije bila urotničko tijelo budući da su oni samo raspravljali o najboljem mogućem rješenju – dakle, prije bi se reklo da je to bila debatna skupina koja je predstavljala presjek njemačkog društva kakvo je bilo prije dolaska nacista na vlast i kakvo su se nadali da će ponovno biti, kada Hitler nestane. Grupu su činila dva isusovačka svećenika, dva evangelistička pastora, liberali, socijalisti, bivši sindikalni vođe, diplomati, profesori, socijalisti, konzervativci, imućni zemljoposjednici itd. Na temelju dokumenata koji su ostali iza njih može se zaključiti kako su oni radili isključivo na planovima o budućoj vladi te ekonomskim, socijalnim i duhovnim načelima novog društva, koji su na neki način težili nekoj vrsti kršćanskog socijalizma u kojemu bi svi bili braća.[6]

Dok Moltke i njegovi suradnici nisu imali hrabrosti da se pomaknu s riječi na djela, skupina *Beck-Goerdeler-Hessel* je bila drukčija. Ta grupa za razliku od Kreisaua nije imala slab duh, jer su bili spremni pod svaku cijenu ukloniti državnog neprijatelja broj jedan – Hitlera. I upravo u tome leži glavna razlika između tih skupina. U siječnju 1943. je pod predsjedavanjem generala Becka organizirana svečana konferencija, nakon koje je održan niz pojedinačnih sastanaka. Urotnici nisu ni slutili da su im Geheime Staatspolizei (GESTAPO) i Heinrich Himmler bili na tragu. Gestapo je cijelo vrijeme detaljno istraživao što se ondje događalo te je podnio iscrpni izvještaj o pojedinim istupanjima na budućim suđenjima. 1943. je svima postalo jasno kako Njemačka nema šanse za pobjedu u velikom ratu, pa je tada i sam Himmler pokazao osobni, ne sasvim neprijateljski interes za pokret otpora, pa je tako održavao prijateljske veze s više urotnika. Tako se otpor počeo širiti u tri smjera. Skupina Kreisau je i dalje ustrajala na

[5] Roger Moorhouse, *Ubiti Hitlera, Treći Reich i urote protiv Führera*, Srednja Europa, Zagreb, 2008., str. 301.
[6] Walther Kneip, *Operacija Walküre*, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2008., str. 43.-46.

pukom „filozofiranju“ o budućem uređenju Njemačke, a Beckova je bila prizemnija, jer je bila svjesna činjenice da prvo treba ubiti Hitlera kako bi potom mogla preuzeti vlast. Osim toga, Beckova je skupina nastojala uspostaviti vezu sa Zapadom preko Stockholma i Švicarske kako bi upoznala demokratske saveznike sa svojim djelovanjem.[7]

Gestapo je vrijedno uhodio sve sumnjive skupine i izdvojena okupljanja. Ubacivao je agente u ta društva kako bi komprimitirali što više ljudi. Poslijeratna rekonstrukcija: *Do jednoga od tih otkrića, kasnije poznatog u nacističkim krugovima kao Čajno društvo kod Frau Solf, došlo je 10. rujna 1943. Frau Anna Solf, udovica bivšeg ministra kolonija je u Berlinu dugo održavala antinacistički salon. Jednom prilikom je jedna od sudionica na čaj kod Frau Solf dovela mladog švicarskog liječnika, pod imenom Rechse, koji je davao ogorčene antinacističke izjave. Prije nego se društvo razišlo, mladi je liječnik upitao prisutne žele li kojim slučajem nešto prenijeti čelnim ljudima u Švicarskoj, budući da on ide ondje na put. Mnogi su od nazočnih prihvatili tu ponudu da mogu pisati njemačkim antinacističkim emigrantima, britanskim i američkim diplomatima itd. Na njihovu nesreću, dr. Rechse je bio agent Gestapoa. Grof Moltke je preko jednog prijatelja doznao da se špijunira to društvo te je sve upozorio na tu opasnost. No, bilo je prekasno jer je Himmler već imao sve potrebne dokaze u rukama*.[8]

Činjenica da je najopasniji Hitlerov protivnik njemačka vojska zvuči pomalo nevjerojatno, no postoji niz razloga zašto je to tako. Jedna od karakteristika njemačke vojske je bila njezina kultura odanosti i poslušnosti. To nije bilo samo prazno slovo na papiru, nego je ono nešto značilo vojnicima. Naime, unutar vojske se počelo pričati o strašnim zločinima koji su bili počinjeni u ime Njemačke.[9] U tim trenucima počinje slabiti mit o Hitleru, vojna lica sve manje vjeruju u njega kao u političkog i vojnog vođu, te istovremeno, kako opada povjerenje njemačkog naroda u Führera, tako raste potreba za urotom i atentatom, kojim bi se konačno riješili Hitlera te možda uspijeli spasiti obraz Njemačke pred svjetskom javnošću. Stvaranje urote unutar vojnih krugova je ponajprije bilo moguće, zato što je vojska bila poprilično uspješna u odbijanju agenata Gestapoa, ali isto tako i utjecaja Hitlerove stranke. Upravo je vojska valjda bila jedino tijelo u čitavom Reichu koje bi bilo sposobno ukloniti stranačko vodstvo, a pritom održati mir, kako kod kuće tako i na fronti, dokle god se ne nađe zamjenska vlast koja će uspješno izvesti Njemačku iz rata.[10]

[7] W.Kneip, *Operacija Walküre*, str. 42-47.
[8] Isto, str. 58-60.
[9] Roger Moorhouse, *Ubiti Hitlera*, str. 301-306.
[10] Isto, str. 306.

Kada je konačno donesena odluka da će se izvršiti atentat, javio se problem – kako se približiti Hitleru? Naime, od 1941. Hitler se gotovo u potpunosti povukao iz javnosti. Komunicirao je jedino sa svojima najbližim suradnicima. Priliku da mu se približi je vidio pukovnik Henning von Tresckow. On se borio u Prvom svjetskom ratu gdje se iskazao kao nadareni vojnik zbog čega je dobio svoj prvi od ukupno tri Željezna križa za hrabrost. Iako je kao i svi u početku bio zanesen samom idejom nacizma i velike snage i obnove njemačkog Reicha, ubrzo je, čitajući Hitlerove zapovijedi za napad na SSSR shvatio kako se Njemačka uvlači u genocidne, nezakonite mjere, te uvidio kako najveću opasnost za Njemačku predstavlja sami Hitler.

Tresckow se u suradnji sa Schlabrendorffom odlučio kako će oteti Hitlera za vrijeme njegova skorašnjeg dolaska u Grupu armija Centar. Naime, odlučili su se kako će preuzeti Hitlerov auto silom, te će potom odvesti Hitlera pred sud. No, taj im je plan propao, budući da se Hitler pojavio s neviđenim osiguranjem, zbog čega je njihov pothvat bio neizvediv. Tada je Tresckowu, ali i ostalim urotnicima postalo jasno, kako se ne mogu tek tako riješiti Hitlera, nego da moraju detaljno isplanirati cijeli državni udar, jer bi u suprotnom na Hitlerovo mjesto došao netko tko bi samo nastavio po Hitlerovom planu. To je značilo da će morati preuzeti političku vlast i u vrlo kratkom roku ukloniti cijelo vodstvo Nacističke stranke. U to je vrijeme u Tresckowljevoj službi bio mladi stožerni časnik Claus Schenk Graf von Stauffenberg, koji se sve više zanimao i oduševljavao idejom o Hitlerovom uklanjanju. Svijest o neizbježnom padu Njemačke je privukla sve više ljudi u Tresckowljev krug, te su ti novi sljedbenici unijeli svježu energiju.[11]

Kada se u urotu uključio i mladi konjanički časnik Georg von Böselager, Tresckow je isplanirao da se Böselagerova konjička postrojba pobrine da osigura vatrenu silu za napad na Führera i njegove tjelohranitelje. Da bi taj pothvat bio uspješan, morali su na svoju stranu pridobiti feldmaršala von Klugea, no kako se on stalno premišljao, bi li ili ipak ne sudjelovao u Tresckowljevu planu, urotnici su u konačnici odustali od njega jer je bilo preriskantno osloniti se na tako nekog. „*Na jednom tajnom sastanku u studenome 1942. u šumi Smolensku, Gördeler, koji je bio pokretač urotnika, osobno je nagovarao feldmaršala von Kluega, zapovjednika Grupe armija Centar na istoku da se aktivno priključi pokretu za uklanjanje Hitlera. Kolebljivi zapovjednik koji je upravo bio bogato nagrađen od Hitlera, najprije je pristao, ali se nekoliko dana kasnije prepao i pisao generalu Becku u Berlin neka ne računa na njega*“. [12] Kako mu je

[11] Isto, str. 307-318.
[12] W. Kneip, *Operacija Walküre*, str. 41.

taj plan pao u vodu, Tresckow je imao rezervni. Naime, Tresckow i Schlabrendorff su tijekom nekoliko mjeseci isprobavali različite tipove eksploziva, mina i upaljača ne bi li našli onaj savršeni, kojega bi mogli postaviti u Hitlerov avion i konačno izvršiti atentat.[13]

Shirer piše: *Urotnici su tijekom 1943. godine barem pet-šest puta pokušavali ubiti Hitlera. Jedan od tih pokušaja odnosio se na eksplozivne boce konjaka. Te iste godine došlo je i do priličnih promjena u pokretu otpora protiv Hitlera. Urotnici su napokon digli ruke od feldmaršala. Oni su bili prevelike kukavice – ili suviše tupoglavi – da bi svoj položaj i vojničku moć upotrijebili za svrgavanje svog vrhovnog zapovjednika*[14]. Fabian Schlabrendorff je o tome pisao: *Na kraju smo se odlučili za britanski eksploziv plastičnog tipa i za britanske upaljače. Britanski su avioni izbacivali goleme količine takva materijala na teritorij pod njemačkim nadzorom pokušavajući opskrbiti savezničke agente opremom kojim će vršiti razne saboterske poduhvate. Naravno, veliki dio tog materijala je pao u ruke naše vojske. Britanski eksploziv imao je dvije velike prednosti – bio je iznimno snažan, ali ne i glomazan. Paket ne veći od debele knjige mogao je razoriti sve unutar poveće prostorije.*[15]

Tresckow je četiri mine napunio plastičnim eksplozivima i dodao im olovku tempirani upaljač, koji se mogao namjestiti tako, da eksplodira nakon pola sata. Potom je bombe stavio u boce konjaka jer ih je na taj način najlakše mogao unijeti među Hitlerovu prtljagu na povratku u Rastenburg. Prije nego se Hitler uspio ukrcati na let, Tresckow je zamolio pukovnika Karla Brandta da boce ponese generalu Helmuthu Stieffu, kao poklon. Prema Schlabrendorffovim i Tresckowljevim procjenama, eksploziv se trebao aktivirati negdje pred Minskom, i to toliko jako, da bi raznio čitav zrakoplov unatoč Hitlerovoj oklopljenoj kabini.[16] Nestrpljivo su isčekivali da na radiju čuju vijest o Hitlerovoj smrti, no nakon dva sata obavješteni su kako je Hitler sretno sletio u Rastenburgu. Kako atentat nije uspio, postojala je opasnost da general Stieff, kojemu su navodno poslane boce konjaka, otkrije eksploziv u njima i to sve prijavi Hitleru. Zbog toga se već dan nakon pokušaja atentata Schlabrendorff uputio u Glavni stožer gdje je uzeo konjak pod izlikom da je došlo do nekakve zamjene. Unatoč tome što su mjesecima proučavali eksplozive, nije im bilo jasno kako nije došlo do eksplozije sve dok nisu otvorili paket i vidjeli oštećeni upaljač koji je onemogućio detonaciju. Kasnije će neki smatrati kako to nije bio glavni krivac, nego oštra zima. Nekoliko dana nakon toga Tresckow je dobio obavijest

[13] Phillip Freiherr Böselager, *Htjeli smo ubiti Hitlera, Operacija Valkyrie*, Lektira d.o.o., Kostrena, 2009., str. 320-322.
[14] W. Kneip, *Operacija Walküre*, str. 41.
[15] Isto, str. 23.
[16] Isto, str. 23-27.

kako će Hitler sudjelovati na godišnjem slavlju Dana sjećanja na heroje u Berlinu, gdje će se održati i izložba zaplijenjenog sovjetskog naoružanja. Kako je većinu izložaka prikupila Grupa armija Centar, dužnost na svečanosti je dodijeljena obavještajnom časniku Rudolph – Christophu von Gersdorffu. Gersdorff je bio jedan od urotnika. On je bio spreman nositi eksploziv u kaputu i time ući u povijest kao prvi bombaš samoubojica.[17] Nekoliko trenutaka prije nego li je Führer ušao u arsenal, Gersdorff je zapalio detonator na kasno paljenje koji je bio pričvršćen za pojas. No, na nesreću, Hitleru se žurilo, pa je Gersdorff, ostavši sam, imao vremena otrčati do zahoda, razbiti detonator i riješiti ga se u kanalizaciji.[18] Bila su još barem tri pokušaja atentata eksplozivom u kaputu, ali su se svi izjalovili na isti način.[19]

Kako urotnicima nije pošlo za rukom da ubiju Hitlera, odlučili su se da na svoju stranu pokušaju pridobiti generala Friedricha Paulusa, koji je u opsadi Staljingrada 1943. završio u sovjetskom zatočeništvu. Zbog činjenice da je Paulus po Hitlerovoj naredbi riskirao život preko 250.000 njemačkih vojnika, vjerovali su kako će ga vrlo lako okrenuti protiv režima. No, na njihovo iznenađenje, Paulus nije htio imati nikakve veze s pokretom otpora, te je, kako bi urotnicima dokazao vjernost Hitleru, poslao nekoliko radioporuka u kojima je ponovio svoju lojalnost Führeru. Urotnici u vrbovanju nisu stali samo na Paulusu, već su se okrenuli Klugeu i Mansteinu, feldmaršalu i glavom zapovjedniku Grupe Don i kasnije Jug, budući da su se oni nakon Staljingradske katastrofe uputili u Rastenburg, kako bi, prema vjerovanju urotnika, zatražili od Hitlera zapovjedništvo nad istočnim bojištem, no na kraju se ispostavilo da su to učinili, kao i Paulus, samo kako bi ponovno potvrdili svoju vjernost Führeru.

Najveći problem u planiranju državnog udara je predstavljala nepovezanost između istomišljenika na bojištu i urotnika u Zapovjedništvu dopunske vojske. Oni su se trebali pobrinuti da se osiguraju četiri neophodna zadatka. Kao prvo, trebali su unutar samog Glavnog stožera pripremiti državni udar koji se trebao odviti u Berlinu. Potom je trebalo definirati političke ciljeve puča kako bi se moglo utjecati na feldmaršale i generale. Nakon toga je trebalo isplanirati novi atentat, koji će se u konačnici odigrati 20. srpnja 1944. I na kraju su morali proučiti koje su to postrojbe kopnene vojske bile smještene u Berlinu. Naime, urotnici su znali kako je Waffen Schutzstaffel (Waffen SS)[20] imao nadmoć na mnogim važnim položajima u gradu, kao što su: vodovod, plinare, ministarstva, radiostanice, električne centrale, željeznička

[17] P.F.Böselager, *Htjeli smo ubiti Hitlera,Operacija Valkyrie*, str. 323-325.
[18] W.Kneip, *Operation Walküre*, str. 33
[19] P.F.Böselager, *Htjeli smo ubiti Hitlera, Operacija Valkyrie*, str. 110-111.
[20] Waffen Schutzstaffel– borbeni ogranak Schutzstaffela (SS-a), velike nacističke organizacije. Waffen SS je bila aktivna od 1933.-1945. Sudjelovala je u holokaustu, te je na Nürnberškom procesu proglašena zločinačkom organizacijom

pruga itd. Kada je tijekom završnih priprema atentata uhićeno nekoliko njihovih istomišljenika, smijenjen je i admiral Wilhelm Canaris koji je u uroti trebao odigrati glavnu ulogu – njega je nakon toga naslijedio Claus Schenk von Stauffenberg. Urotnici su prihvatili Stauffenberga u svoje društvo jer je bilo očito da je antinacist i da Hitlera i nacionalsocijalizam smatra najvećom opasnosti za budućnost Njemačke.[21]

Urotnici su u Stauffenbergu našli pravog čovjeka za izvršenje ovoga zadatka – *on je preuzeo na sebe ne samo zadatak da ubije Hitlera vlastitom rukom i na jedini mogući način, nego je udahnuo i nov život, novo svjetlo i novu nadu u pokret te postao njegov pravi, iako nikad službeni vođa*.[22]

Početkom 1944. uroti se na neki način priključio veoma značajn i popularan feldmaršal – Erwin Rommel. To je iznenadilo mnoge zavjerenike, koji mu nisu povjerovali, jer su ga smatrali pravim nacistom i oportunistom. Ali urotnici su onda postali svjesni kako samo jedno veliko vojno lice, kao što je to Erwin Rommel, može po izvršenju državog udara spriječiti izbijanje građanskog rata u Njemačkoj. Što se tiče samog uklanjanja Hitlera, Rommel se žestoko protivio ubojstvu. On je smatrao kako bi jedino bilo pravedno, kada bi se Hitler izveo pred njemački sud zbog zločina protiv vlastitog naroda. Rommelovo kategorično odbijanje nasilnog uklanjanja Hitlera nije bilo moralne nego praktične prirode, jer bi se u slučaju atentata od Hitlera napravilo mučenika.[23]

[21] W. Kneip, *Operacija Walküre*, str. 51-55.
[22] Isto, str. 55.
[23] Isto, str. 85-87.

Slika 3. Erwin Rommel

Schlabrendorff piše kako su konačno postigli političko jedinstvo. Na svoju su stranu pridobili feldmaršala Günthera von Klugea, generala Carl-Heinricha von Stülpnagela i Alexandra von Falkenhausena. Od pukovnika baruna Bernda Freytagh-Loringhovena su nabavili eksploziv koji su trebali iskoristiti u atentatu, no do toga nije došlo budući da se eksploziv, koji je bio skriven u jednom drvenom tornju u blizini Vučje jame, sam aktivirao i tako natjerao Službu sigurnosti da pooštri mjere opreza. Urotnici bi najvjerojatnije bili raskrinkani da istragu nije vodio njihov čovjek, koji je uspio sve dokaze sakriti i istragu zatvoriti. Kako su urotnici bili sve očajniji iščekujući da im se pruži prava prilika da likvidiraju Hitlera, počeli su čak razmišljati da atentat izvrše jednostavno – revolverom. No, i taj je plan pao u vodu jer urotnici nikako nisu mogli ubaciti svoje ljude u neposrednu blizinu Hitlera.[24] Zavjerenici su se našli u bezizlaznoj situaciji kada se pročula vijest o savezničkom iskrcavanju u Francuskoj i mogućem probijanju njemačke fronte na istoku i u Normandiji[25], što je značilo gubitak prava na pregovore sa Saveznicima. Tračak nade im se pružio tek kada je Stauffenberg 1. srpnja imenovan za načelnika stožera generala Friedricha Fromma – on je sada imao pristup Glavnom stanu u Rastenburgu.[26]

[24] Isto, str. 63.
[25] Dr. Nanno Klaas Charles Arie In 't Veld, *Drugi svjetski rat,* Treća knjiga, Mladost, Ljubljana, 1980., str. 57.
[26] Isto, str. 63-75.

4. 20. srpnja 1944.

Stauffenbergu se već početkom srpnja pružila prva prilika da izvrši atentat na Hitlera, no on to ipak nije učinio jer je smatrao, kao što je već prije rečeno, kako to ne bi imalo smisla budući bi njegov nasljednik samo nastavio s provođenjem Führerove politike. Sljedeća prilika koja se pružila Stauffenbergu je bila savršena – na sastanku je trebao sudjelovati i Heinrich Himmler, drugi najopasniji čovjek u Reichu, no i ta je prilika propuštena jer je Hitler iznenada napustio sastanak i nije se više vratio. Te su propuštene prilike jako razljutile generala Ludwiga Becka koji je znao da više nemaju vremena za odugovlačenje, te je od Stauffenberga zatražio da se atentat konačno izvrši 20. srpnja bez obzira na to hoće li biti prisutan Himmler ili ne.[27]

Urotnici su u Berlinu radili na planovima za izvršenje državnog udara. Sve planove su obuhvatili pod šifrom „Walküre" – prikladan naziv jer su Walküren (Valkire) bile bojne djevice iz nordijske mitologije, lijepe ali strašne, koje su navodno lebdjele nad drevnim bojištima birajući one koji će poginuti. U ovom slučaju je to trebao biti Hitler.[28]

Urotnicima je glavni problem predstavljao Berlin, jer su ondje imali mali broj trupa koje su bile nemoćne pred brojčano nadmoćnijim jednicama SS-a. Ipak se najveća pozornost trebala obratiti na razdoblje neposredno od početka operacije do potpunog nadzora nad Berlinom. Smatrali su kako će prva dva sata državog udara biti presudna jer u tom vremenu trebaju zauzeti državnu radio stanicu, telefonsku i telegrafsku središnjicu, Ured Reicha, ministarstva i središnjicu SS-a. Državni udar se trebao odviti ovim redoslijedom: onog trenutka kada Hitler bude ubijen, Vučja se jama odsijeca i izolira od ostatka Njemačke kako Hermann Göring i Himmler ne bi mogli pokušati preuzeti vlast. Tek bi poslije toga uslijedila obavijest zapovjednicima Domovinske armije i najvišim generalima na bojištima da je Hitler mrtav i da se uspostavlja nova antinacistička vlada u Berlinu. Jedini koji je mogao dati naredbu da se pokrene *Operacija Walküre* je bio general Fromm, vrhovni zapovjednik Domovinske, odnosno dopunske i pričuvne armije. Tresckow i Stauffenberg su sa svojim suradnicima sastavili upute vojnim zapovjednicima. Planovi su bili završeni koncem 1943., ali su urotnici čekali s provođenjem istih sve dok se vrijeme nije okrenulo protiv njih.[29]

[27] W.Kneip, *Operacija Walküre*, str.75-77.
[28] Isto, str. 91.
[29] Isto, str. 92-95.

Claus Schenk von Stauffenberg je pripadao onoj vrsti ljudi u koje Hitler inače nije imao povjerenja pa čudi činjenica da nije osjetio opasnost koja mu prijeti, iako ga je susretao u nekoliko navrata na sastancima na kojima se raspravljalo o razvoju vojne situacije. Uglavnom se radilo o neformalnim sjednicama koje je Hitler svakodnevno održavao s generalima u Vučjoj jami, kod Rastenburga u Istočnoj Pruskoj.[30]

Stauffenberg je krenuo na uzletište u Rangsdorfu nešto poslije 6 sati 20. srpnja. U torbi je nosio spise o novim Volksgrenadier-divizijama o kojima je u 13 sati trebao izvijestiti Hitlera. Među tim spisima se nalazila u košulju umotana tempirana bomba. Eksploziv je bio isti kao i onaj kojeg su Schlabrendorff i i Tresckow već bili prokrijumčarili u Hitlerov zrakoplov, ali koji nažalost nije eksplodirao. Bomba je bila proizvedena u Velikoj Britaniji, a aktivirala se tako da bi se razbila staklena ampula iz koje bi curila kiselina i koja bi potom izjela tanku žicu. Kada bi žica pukla, oslobodila bi se udarna igla koja bi udarila u inicijalnu kapsulu. Vrijeme eksplozije je ovisilo isključivo o debljini žice koja se koristila. Eksploziv kojeg je Stauffenberg nosio je bio opremljen najtanjom mogućom žicom, koja bi se rastopila u nešto manje od deset minuta. Po dolasku u Vučju jamu, Stauffenberg je doznao kako će morati predati izvještaj u 12,30 zbog Mussolinijeva dolaska u 14,30. Sjednica se trebala održati u „baraci“. To je nekoć bila obična drvena građevina koju je Hitler prethodnu zimu dao pojačati s četrdeset i pet centimetara debelim betonskim stijenama kako bi se u slučaju napada zračnim bombama našao na sigurnom. Kasnije će se pokazati da je upravo to betonsko pojačanje odigralo značajnu ulogu pri eksploziji Stauffenbergove naprave.[31] Stauffenberg je već kasnio na konferenciju koja je bila započela. U 12,30 je kliještima, specijalno napravljenim za njegovu ozlijeđenu lijevu ruku, aktivirao satni mehanizam bombe na deset minuta te se uputio u baraku da podnese svoj izvještaj.[32] Po ulasku u baraku, Stauffenberg je na trenutak zastao u predvorju kako bi starijem vodniku napomenio da očekuje hitan poziv iz svog berlinskog ureda. Kada je Stauffenberg ušao u prostoriju, Hitler je sjedio na sredini duže strane stola, leđima okrenut prema vratima. Par trenutaka prije nego li je Stauffenberg trebao podnijeti izvještaj, oko stola se nalazilo osamnaest časnika iz triju službi i SS-a, ali među njima nije bilo Himmlera niti Göringa. Stauffenberg se približio stolu i stavio torbu na pod, te ju je potom gurnuo pod stol prislanjajući ju uz unutarnju stranju masivnog potpornja niti metar i pol od Führerovih nogu. Nakon toga se Stauffenberg neprimjetno iskrao iz prostorije, a pukovnik Brandt, kojemu je zasmetala podmještena aktovka uzima ju i premješta s vanjske strane masivnog potpornja koji se sada ispriječio između Hitlera

[30] Dr. Nanno Klaas Charles Arie In 't Veld [30] in 't Veld, *Drugi svjetski rat*, Treća knjiga, str. 57
[31] W. Kneip, Operacija Walküre, str. 105-109
[32] Dr. Nanno Klaas Charles Arie In 't Veld In 't Veld, *Drugi svjetski rat*, Treća knjiga, str.57

i bombe. Taj Brandtov potez je najvjerojatnije spasio Hitleru život. U tom trenutku je pozvan Stauffenberg da održi svoje izlaganje, ali kako ga nije bilo, jedan od časnika je rekao kako je čuo da iščekuje iznimno važan poziv, pa su svi povjerovali da je tako. Jedan od časnika je izišao iz prostorije da ga potraži, ali mu je dežurni vojnik rekao kako je jednoruki pukovnik napustio zgradu.[33]

U 12.42 eksplodirala je podmetnuta eksplozivna naprava. Stauffenberg je stajao s generalom Fellgiebelom pred generalovim uredom, kojih 200 metara od mjesta eksplozije i nervozno pogledavao na svoj ručni sat i baraku za Hitlerove ratne konferencije. Odjeknuo je silan prasak, baraku je ovio oblak dima i vatre kao da je pogođena granatom. Ljudska su tijela letjela kroz prozore. U svom uzbuđenju Stauffenberg nije nimalo posumnjao da su svi sudionici konferencije ili mrtvi ili na samrti. Brzo se oprostio od Fellgiebela kojemu je sada bila dužnost da telefonski javi urotnicima u Berlinu da je atentat uspio, a zatim da da obustave sve veze s Glavnim stanom dok oni ne zaposjednu glavni grad i proglase novu vladu. Pred Stauffenbergom je bilo sada najvažnije da se sretno i brzo izvuče iz Führerova Glavnog stana.[34]

Slika 4. Vučja jama nakon atentata

Stražari koji su čuli i/ili vidjeli eksploziju su odmah zatvorili sve izlaze kako je naloženo po protokolu. Stauffenberg, koji je sada bio u bijegu, je bio zaustavljen već na prvoj rampi, ali uspijeva uvjeriti dežurnog časnika da ima dozvolu za prolaz. Poručnik mu je povjerovao te ga je propustio. I drugu od sveukupno tri rampe je uspio proći bez ikakvih problema, ali je došlo do komplikacija kada je došao do posljednje gdje se straža strogo pridržavala propisa u slučaju uzbune. Stauffenberg je zbog toga bio ljut pa je nazvao satnika von Möllendorfa koji je nakon

[33] W.Kneip, *Operacija Walküre*, str. 111-112.
[34] Isto, str. 112-113.

kratkog razgovora sa Stauffenbergom naredio da ga puste da prođe. On je potom nastavio svoj put prema uzletištu gdje ga je čekao spreman zrakoplov. Kada je sletio u Rangsdorfu u 15.45, Stauffenberg je potražio prvi telefon da se čuje sa suradnicima i da dozna što su sve uspjeli napraviti u ta tri sata od atentata. Odgovor je bio – ništa. Oni koji su bili u sjedištu Domovinske vojske besposleno su čekali Stauffenbergov povratak kako bi iz njegovih usta čuli stanje stvari. Stauffenberg je pobijesnio kada je saznao da se general Beck i feldmaršal Erwin von Witzleben, novi šef države i novi vrhovni zapovjednik oružanih snaga, umjesto da obznane prevrat u Njemačkoj putem radija, uopće nisu ni pojavili.[35]

U to vrijeme, u Vučjoj jami je nastao nered. Stauffenberg je očito precijenio učinak svog djela. Nekoliko časnika u baraci je bilo teže ranjeno, ali je većina, među kojom i Hitler, zadobila tek lakše ozljede.[36] Naime, Hitler je bio uvjeren kako je njegovu Vučju jamu napao neprijateljski lovac bombarder. Prošlo je neko vrijeme prije nego li je sumnja pala na pukovnika Stauffenberga. Hitler i ostali preživjeli su u općoj zbunjenosti zaboravili kako je Stauffenberg ranije napustio baraku, pa su zapovijedili da se provjeri je li i on među ranjenima. Klupko se počelo odmotavati oko dva sata nakon atentata, kada je vojnik koji je dežurao kod telefona izjavio da Stauffenberg nikad nije dobio onaj očekivani poziv zbog kojeg je navodno napustio sjednicu. Himmler je odmah naredio da se Stauffenberg uhiti, ali ta zapovijed nikad nije stigla do Berlina jer su veze, prema planu urotnika, ali i prema Hitlerovoj zapovijedi, bile prekinute.[37]

Kada je Stauffenberg došao u Bendlerstraße zatekao je šefa opće obavještajne službe, general Friedrich Olbricht, pokušao je uvjeriti general pukovnika Fromma da je Hitler mrtav i da vojska treba preuzeti vlast u Njemačkoj. Fromm je uspio stupiti u kontakt s Vučjom jamom, te je od feldmaršala Keitela doznao da je došlo do atentata, ali da je Hitler preživio. Tada je Fromm odbio svako sudjelovanje u puču, jer je i Hitleru i Frommu postalo jasno, tko su više manje urotnici koji su se pokušali riješiti Führera.[38] Na kraju je čak došlo do fizičkog obračuna između Olbrichta i Fromma u kojem je Olbricht uspio svladati Fromma.[39] Počelo se s provođenjem naredbi i slanja priopćenja teritorijalnim zapovjednicima kako je Hitler mrtav. Jedna od mjera koja je trebala biti provedena je da se svi organi države i stranke stave pod zapovjedništvo vojske i da se jednice SS-a integriraju u kopnenu vojsku. Odmah se trebalo započeti s uhićenjima visokih članova stranke, SS-a, Gestapoa, policije. Ali kako je došlo do

[35] Isto, str. 113-115.
[36] Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str.57.
[37] W.Kneip, *Operacija Walküre*, str. 116-117.
[38] Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 57.
[39] W.Kneip, *Operacija Walküre*, str. 145.

preopterećenja telegrafske mreže, urotnici su bili primorani koristiti se i onima koje su išle preko Vučje jame, tako da je Hitler u Istočnoj Pruskoj bio točno obavješten o onome što smjeraju zavjerenici u Berlinu.[40]

Zbog raznih nesretnih okolnosti i slučajnosti, urotnici se još nisu uspjeli osigurati trupama, koje su i dalje bile poprilično daleko od Bendlerstraße. . U petnaest do sedam sve je Nijemce, a prije svega pobunjeničke časnike, zbunilo posebno obavještenje preko radija: „*Danas je na Führera izvršen atentat eksplozivom...osim lakih opekotina i posjekotina nepovrijeđen ... nastavio sa svojim radom ... primio Ducea...*“ Za većinu je sada bilo nedvosmisleno da je Hitler živ. Osim toga urotnicima se sada svetio nedostatak trupa i nemogućnost zauzimanja radio-stanice. Svaki general, svaki časnik, svaki Nijemac sada je znao da su zapovijedi vrhovnog zapovjednika njemačke vojske Erwin von Witzlebena bile naredbe pobunjenika. Pravi vrhovni zapovjednik, Führer, kojem se svaki časnik zakleo na vjernost, bio je živ i protunaredbe koje su u njegovo ime dolazile iz Vučje jame su bile i više nego jasne. Erwin on Witzleben, kojeg su pobunjenici stavili na tako reći najviše mjesto, nestao je u datom trenutku.[41] Bilo je još ljudi u Bendlerstaße koji su bili povezani s pobunom, ali su, kako je vrijeme odmicalo, nastojali nestati. Na kraju je samo mala skupina ostala ustrajna. Beck je poticao svakoga da se ne obeshrabri jer je Hitler preživio: *za mene je taj čovjek mrtav*. Olbricht je također odlučio da ide do kraja, kao i njegov načelnik stožera, pukovnik Mertz von Quirnheim. Von Stauffenberg je nastavio izdavati naredbe, telefonirati, potičući teritorijalne zapovjednike da se odazivaju samo naređenjima iz Bendlerstraße. Kada je Keitel objavio da je Hitler živ, von Stauffenberg je tvrdio da on laže kako bi dobio na vremenu. No i predobro je znao da nije Keitel pokušavao dobiti na vremenu, nego on sam. Pošto je preko radija objavljeno da je izvršen bezuspješan atentat na Hitlera, trupe u okolici Berlina odbile su poslušnost svojem zapovjedniku, jednom antihitlerovskom časniku, koji je očajnički pokušavao da ih ipak pokrene prema centru Berlina. Kraj državnom udaru od 20. srpnja 1944. došao je uz pucnjavu po hodnicima Glavnog stožera rezervne vojske u Bendlerstraße. Bila je to kućna borba između vrlo malog broja časnika. Iznenađeni pobunjenici nisu pružali mnogo otpora. U 23,15 je grupa Hitlerovih časnika, Ericha von der Heydea i Karla Priduna, držala uperene pištolje u Ericha Hoepnera, Ludwiga Becka, Olbrichta, von Stauffenberga, Mertza i von Häftena. Gotovo odmah se pojavio i oslobođeni Fromm. Fromm je na časak ostavio zatvorenike same, a zatim se vratio s časnicima stražarskog bataljona, koji je u međuvremenu stigao do Bendlerstraße. Uhićenim je časnicima priopćio da

[40] Dr. Nanno Klaas Charles Arie In 't Veld, *Drugi svjetski rat*, Treća knjga, str.58.
[41] Isto, str.59.

je sazvao „ratno vijeće“ koje je četvoricu od prisutnih osudilo na smrt: Albrechta Mertza von Quirrenheima, Friedricha Olbrichta, Clausa Schenka von Stauffenberga i Wernera von Häftena.[42]

Na Frommov zahtjev je Hoepner samo stavljen u pritvor, a Ludwigu Becku je – kao starom načelniku stožera njemačke vojske i bivšem Frommovom pretpostavljenom dana mogućnost da si sam oduzme život.[43] Fromm, koji se samo nekoliko sati prije dvoumio o sudjelovanju u puču, reagirao je prebrzo. Gestapou je to je izgledalo sumnjivo, pa ga je to stajalo života ali tada on to ga nije bio ni svjestan. *General pukovnik Fromm isprva nije bio izveden pred sud. Od početka 1945. bio je u zatvoru, a tada je prema Hitlerovoj zapovijedi strijeljan, 12.3.1945. u zatvoru u Brandenburgu.* Iste noći, u dvorištu zgrade u Bendlerstraße, pred farovima kamiona, izvršena je smrtna kazna nad četvoricom „osuđenih“. U međuvremenu je došao Gestapo, koji cijelog dana nije poduzimao ništa, odlučan da tu neaktivnost obilno nadoknadi čistkom prema kojoj je krvoproliće od prije deset godina (likvidacija vodstva Sturmabteilunga - SA[44]) bilo samo blijedi nagovještaj. Trebalo je osvetiti nekoliko beznačajnih ogrebotina koje je Führer zadobio prilikom atentata.[45]

Ubrzo nakon toga je Hitler je od Himmlera i Martina Bormanna doznao kako je i feldmaršal Rommel odobravao državni udar. Hitleru su prezentirana izvješća s Rommelovim izjavama kako Njemačka propada i kako je rat izgubljen. Rommel je u to vrijeme boravio u svome rodnom gradu Würzburgu gdje se oporavljao od manje ozljede glave zadobijene u prometnoj nesreći. Kako je Rommel uživao veliku popularnost u javnosti, Hitler nije mogao dopustiti da njegovo smaknuće bude javno, pa su se morali pobrinuti da se to odvije u tišini bez ikakvog suđenja. Hitlerovu naredbu je izvršio general Hans Krebs koji je Rommelu prvo ponudio da se sam ustrijeli, a kada je ovaj to odbio, na silu je morao progutati kapsulu s cijankalijem. Rommel je umro u roku od nekoliko minuta, te je odvezen u ulmsku bolnicu kako bi se utvrdio uzrok smrti koji bi mogao biti prezentiran javnosti – službeni uzrok smrti feldmaršala Rommela je bio srčani udar kao posljedica prometne nesreće koju je nedavno doživio. Kako bi se u javnosti sačuvao privid da je Rommel ostao vjeran Hitlerovu režimu, i kako je njegova smrt veliki gubitak za Treći Reich, sahranjen je sa svim vojnim počastima.[46]

[42] Isto, str. 59.
[43] Isto, str. 60.
[44] Sturmabteilung (SA) – paravojna organizacija unutar Nacističke socijaldemokratske radničke stranke. Djelovala je od 1924.-1945. Najpoznatiji vođa SA odreda je bio Ernst Röhm
[45] W. Kneip, *Operacija Walküre*, str.156.
[46] Isto, str. 156-158.

5. Zaključak

Pokušaj atentata na Adolfa Hitlera 20.srpnja 1944. u današnjoj se Njemačkoj osobito ne uzdiže u zvijezde, bez obzira na tisuće pogubljenih sudionika ili samo osumnjičenih. Niti se posebno veliča herojski pothvat jednorukog ratnog veterana grofa Clausa Schenka von Stauffenberga koji je jedini od protuhitlerovskih urotnika, unatoč svečanim izjavama brojnih istomišljenika da će oni sami likvidirati Führera, smogao dovoljno hrabrosti i unutarnje snage da to zaista pokuša. Vođe urotnika su se čak i međusobno prepirali treba li Hitlera lišiti života ili samo udaljiti i izolirati i kasnije mu suditi. Stauffenberg je u tome bio kategoričan – za njega je jedino rješenje bilo ubiti Hitlera, pa tek onda započeti s operacijom Walküre koja će spasiti Njemačku od neumitnog uništenja sa zapada i s istoka, tako da bi zemlja mogla nastaviti postojati kao europska država priznata i uvažena od strane Saveznika. Karakteristično je da su mnogi u njemačkom vojnom vrhu doživjeli atentat na Führera kao izdaju u trenutku najvećih ratnih napora Njemačke da opstane. Naravno, poslije rata će se ispostaviti da je tobože bilo mnogo onih koji su mislili kao Stauffenberg, ali da bi s njim i bez njega sve ionako završilo kako je i završilo – potpunim vojnim porazom i suđenjem ratnim zločincima u Nürnbergu. Odanost Führeru poistovjećena je s odanošću Njemačkoj – tko je bio protiv Hitlera, bio je i protiv Njemačke. Kao da se ispustilo iz vida da je Hitlerov ratni pohod plaćen milijunima ljudskih života, a da je među njima i velik broj njemačkih. Führer nije sam samcat vodio svoj rat, a samo ga je jedan Nijemac pokušao zaustaviti.

6. Popis priloga

Slika 1. Stauffenberg http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/images/highres_30002726%20copy.jpg

Slika 2. Tesckow http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/Bundesarchiv_Bild_146-1976-130-53,_Henning_v._Tresckow.jpg

Slika 3. Rommel http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/Bundesarchiv_Bild_146-1973-012-43,_Erwin_Rommel.jpg

Slika 4. Vučja jama nakon atentata

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/Bundesarchiv_Bild_146-1972-025-10,_Hitler-Attentat,_20._Juli_1944.jpg

7. Literatura

1. Achman, Klaus, Bühl, Hartmut, *20. Juli 1944, Lebensbilder aus dem militärischen Wiederstand*, Mittler & Sohn, Hamburg, 1999.
2. Böselager, Phillip Freiherr, *Htjeli smo ubiti Hitlera, Operacija Valkyrie*, Lektira d.o.o., Kostrena, 2009.
3. Kneip, Walther, *Operacija Walküre*, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2008.
4. Krockow, Christian Graf von, *Eine Frage der Ehre: Stauffenber und das Hitler-Attentat vom 20. Juli 1944*, Rowohlt Berlin, Berlin, 2002.
5. Moorhouse, Roger, *Ubiti Hitlera, Treći Reich i urote protiv Führera*, Srednja Europa, Zagreb, 2008.
6. Veld, Dr. Nanno Klaas Charles Arie In 't, *Drugi svjetski rat, Treća knjiga*, Mladost, Ljubljana, 1980.